

КРИТЕРІАЛЬНІ ХАРАКТЕРИСТИКИ ГОТОВНОСТІ ВЧИТЕЛІВ ДО ВИКОРИСТАННЯ ТЕХНОЛОГІЙ ЕСТЕТИЧНОГО ВИХОВАННЯ УЧНІВ

В статье рассматриваются проблема готовности учителей к использованию технологий эстетического воспитания учащихся, раскрываются критерии и показатели, которые характеризуют готовность учителей к педагогической деятельности, определяются уровни показателей каждого критерия готовности педагогических работников к использованию технологий эстетического воспитания школьников.

The article discusses the problem of availability of teachers to use technology aesthetic education students revealed criteria and indicators that characterize the willingness of teachers to teaching, determined by levels of performance for each criterion of readiness of teachers to use technology aesthetic education.

Сучасні технології естетичного виховання орієнтують на створення педагогом такої навчальної ситуації, яка б стимулювала пізнавальну діяльність на позитивному чуттєво-емоційному фоні. Значна роль при цьому відводиться учительській емпатії, вмінню чуттєво впливати на дитину [3, 119].

Для ефективно організації навчально-виховного процесу у середній загальноосвітній школі педагогічні працівники мають знати навчальні можливості учнів, їх активність і самостійність у навчанні; методи, форми і прийоми роботи зі школярами. Це можна зробити ефективно, застосовуючи технології естетичного виховання учнів. Адже естетика – це наука про естетичне в дійсності, про сутність і закони естетичної свідомості, пізнання і естетичну діяльність людини, наука про загальні закони розвитку мистецтва [1, 8].

Тому нами були поставлені завдання – визначити критерії, показники та рівні готовності вчителів [4, 100] до використання технологій естетичного виховання учнів у сучасній загальноосвітній школі.

У нашому дослідженні ставиться питання вдосконалення підготовки вчителів у системі методичної роботи до використання технологій естетичного виховання учнів з метою організації їх навчання і виховання у межах існуючих навчальних планів і програм [8, 66]. Ми не ставимо за мету змінити структуру методичної роботи школи, але вважаємо за необхідне удосконалити зміст останньої шляхом посилення взаємозв'язків між її елементами, надання їм специфічної професійної спрямованості, а також введення таких видів роботи вчителів, які б сприяли використанню технологій естетичного виховання школярів. Оскільки це недостатньо

реалізується у навчальних закладах, то відповідальний за проведення методичної роботи в школі повинен організувати діяльність учителів так, щоб вони могли самі поділитися формами, методами і прийомами використання технологій естетичного виховання учнів, проводити відповідні семінари-практикуми, педагогічні читання, засідання творчих груп, методичних об'єднань учителів-предметників та інші. У цьому зв'язку нам здаються перспективними такі напрями роботи з педагогічними працівниками:

- проведення методичної роботи з педагогічними працівниками щодо вивчення значення технологій естетичного виховання учнів;
- організація взаємовідвідування уроків та позакласних заходів, на яких учителі показують ефективність використання технологій естетичного виховання учнів;
- цілеспрямоване використання технологій естетичного виховання учнів при вивченні навчальних дисциплін;
- обов'язкове використання технологій естетичного виховання учнів на уроках мистецького спрямування (музичне мистецтво, образотворче мистецтво, художня культура, основи естетики).

Вважаємо, що ефективність підготовки педагогічних працівників до використання технологій естетичного виховання учнів значно зростає за умов:

- обґрунтованого вибору технологій естетичного виховання учнів на основі критеріїв науковості, професійної значущості, методичної доцільності;
- художньо-творчої діяльності педагогічних працівників з метою спрямованості їх на виховну діяльність, з використанням технологій естетичного виховання учнів, а також необхідних для їх використання знань, умінь і навичок;
- методично доцільного і вдалого добору організаційних форм і методів для використання технологій естетичного виховання учнів.

Ефективність запропонованого ґрунтується на тому, що вплив естетичного виховання на розвиток учнів у різних його проявах може бути посилений за рахунок постійного і доцільного використання технологій естетичного виховання в усій системі навчально-виховного процесу. За допомогою технологій естетичного виховання учнів, можна впливати на кожну окрему дитину, на різні сфери її буття, що неминуче підвищить ефективність педагогічної діяльності. Головна мета будь-якої педагогічної технології, полягає у вихованні освіченої людини, яка в інформаційному потоці вміє виділити особистісно значущі знання і використати їх у конкретній ситуації, тобто домінуючим є не оволодіння технічними навичками, а гнучкий інтелект, сформована професійна свідомість [5, 122].

Здійснене нами виділення взаємозв'язків між технологіями естетичного виховання учнів і значущими властивостями психіки і особистості означає постановку сутнісних запитань, через які конкретизується загальна проблема. Одночасно відбулося і визначення основних гіпотез нашого дослідження. Ці

гіпотези вже мають цілком робочий характер, на їх основі можливе проведення практичного дослідження і одержання емпірично доведених висновків.

Гіпотеза дослідження полягає у припущенні, що ефективність підготовки вчителя до використання технологій естетичного виховання учнів у системі методичної роботи середньої загальноосвітньої школи зросте за умов:

- ознайомлення вчителів з технологіями естетичного виховання учнів;
- розробки змісту та організації методичних семінарів, тренінгів, рольових ігор, метою яких є застосування вчителями технологій естетичного виховання учнів;
- забезпечення обміну передовим педагогічним досвідом між вчителями щодо використання технологій естетичного виховання учнів;
- забезпечення педагогічних умов підготовки вчителя до впровадження технологій естетичного виховання учнів [6, с 117];
- створення при загальноосвітніх навчальних закладах шкіл ППД, творчих груп, які будуть досліджувати проблему розвитку технологій естетичного виховання учнів.

Відповідно до зазначеного виділено три критерії. Перший і другий критерії відповідають теоретико-практичній готовності, оскільки поєднують ознаки першої і другої позиції, а третій – практичній готовності педагогічних працівників до використання технологій естетичного виховання учнів: I критерій – *мотиваційний*; II критерій – *змістовий*; III критерій – *процесуальний*.

Характерною особливістю кожного критерію є їх функціональна відповідність практичній готовності. Така практична спрямованість критеріїв обумовлюється специфікою домінуючих факторів, що визначають умови використання педагогічними працівниками технологій естетичного виховання учнів, коли головним є не накопичення інформації, знань про той чи інший предмет чи явище, а вміння орієнтуватися в навколишньому середовищі, інформаційному просторі з метою забезпечення гармонійного особистісного розвитку.

Показниками мотиваційного критерію визнано: міру мотиваційно-творчого спрямування на самореалізацію; ступінь сформованості установки на актуалізацію творчих можливостей; наявність потреби у рефлексії фахових знань і особистісного досвіду [2, 150]. До цього критерію відносимо такі показники:

- а) позитивне ставлення до використання технологій естетичного виховання;
- б) наявність потреб та постійного інтересу до використання технологій естетичного виховання;
- в) переконаність у значущості технологій естетичного виховання;
- г) усвідомлення необхідності використання технологій естетичного виховання;

д) стійке бажання та прагнення здійснювати науковий пошук, підвищувати власну наукову активність для використання технологій естетичного виховання учнів.

Показники змістового критерію визначалися знаннєвими особливостями технологій естетичного виховання учнів, якими можна вважати знання:

- а) технологій педагогічної діяльності;
- б) технологій естетичного виховання учнів;
- в) сучасних технологій естетичного виховання учнів;
- г) фахової літератури з проблеми технологій естетичного виховання учнів;

д) індивідуальних особливостей та можливостей учнів при використанні технологій естетичного виховання учнів.

Процесуальний критерій можна охарактеризувати сформованістю умінь педагогічних працівників використовувати технології естетичного виховання учнів. Тому головними показниками визначаємо сформованість таких умінь:

- а) виділити головну ідею технології педагогічної діяльності;
- б) діагностувати рівень естетичної вихованості учнів;
- в) використовувати технології естетичного виховання учнів;
- г) використовувати на практиці фахову літературу з проблеми технологій естетичного виховання учнів
- д) враховувати індивідуальні особливості та можливості школярів при використанні технологій естетичного виховання учнів.

Показники кожного критерію можна подати за відповідними рівнями готовності педагогічних працівників до використання технологій естетичного виховання учнів. Відмінності між рівнями полягали в ступені сформованості установки на актуалізацію творчих можливостей педагогічних працівників, наявності потреби у рефлексії фахових знань і особистісного досвіду, здатності до самоконтролю [2, 151].

Так, рівні показників мотиваційного критерію подаємо у такому вигляді:

а) позитивне ставлення педагогічних працівників до використання технологій естетичного виховання учнів:

високий рівень – наявність позитивного ставлення педагогічних працівників до використання технологій естетичного виховання учнів;

середній рівень – поява у педагогічних працівників інтересу до використання технологій естетичного виховання учнів;

низький рівень – байдуже ставлення педагогічних працівників до використання технологій естетичного виховання учнів;

б) наявність потреб та постійного інтересу до використання технологій естетичного виховання учнів:

високий рівень – наявність переконливих потреб та стійкого інтересу до використання технологій естетичного виховання учнів;

середній рівень – періодичний характер потреб та нестійкий інтерес до використання технологій естетичного виховання учнів;

низький рівень – відсутність потреб та інтересу до використання технологій естетичного виховання учнів;

в) переконаність у значущості технологій естетичного виховання учнів:

високий рівень – глибока переконаність у значущості технологій естетичного виховання учнів;

середній рівень – недостатньо сформована переконаність у значущості технологій естетичного виховання учнів;

низький рівень – відсутність переконаності у значущості технологій естетичного виховання учнів;

г) усвідомлення необхідності використання технологій естетичного виховання учнів:

високий рівень – глибоко усвідомлена необхідність використання технологій естетичного виховання учнів;

середній рівень – усвідомлена необхідність використання технологій естетичного виховання учнів;

низький рівень – неусвідомлена необхідність використання технологій естетичного виховання учнів;

д) стійкі бажання та прагнення здійснювати науковий пошук, підвищувати власну наукову активність для використання технологій естетичного виховання учнів:

високий рівень – розвинуті стійкі бажання та прагнення здійснювати науковий пошук, підвищувати власну наукову активність для використання технологій естетичного виховання учнів;

середній рівень – нестійкі бажання та прагнення здійснювати науковий пошук, підвищувати власну наукову активність для використання технологій естетичного виховання учнів;

низький рівень – відсутність бажань та прагнень здійснювати науковий пошук, підвищувати власну наукову активність для використання технологій естетичного виховання учнів.

Рівні показників змістового критерію:

а) знання технологій педагогічної діяльності:

високий рівень – високий ступінь знань про технології педагогічної діяльності;

середній рівень – недостатність необхідних знань про технології педагогічної діяльності;

низький рівень – відсутність знань про технології педагогічної діяльності;

б) знання технологій естетичного виховання учнів:

високий рівень – глибокі знання технологій естетичного виховання учнів;

середній рівень – поверхневий характер знань про технології естетичного виховання учнів;

низький рівень – відсутність необхідних знань про технології естетичного виховання учнів;

в) знання сучасних технологій естетичного виховання учнів:

високий рівень – високий рівень знань про сучасні технології естетичного виховання учнів;

середній рівень – сформованість знань про сучасні технології естетичного виховання учнів;

низький рівень – мінімум знань про сучасні технології естетичного виховання учнів;

г) *знання фахової літератури з проблеми технологій естетичного виховання учнів:*

високий рівень – глибокі знання фахової літератури з проблеми технологій естетичного виховання учнів;

середній рівень – певні знання фахової літератури з проблеми технологій естетичного виховання учнів;

низький рівень – несистематичні знання фахової літератури з проблеми технологій естетичного виховання учнів;

д) *знання індивідуальних особливостей та можливостей учнів при використанні технологій естетичного виховання учнів:*

високий рівень – глибокі знання індивідуальних властивостей школярів та їх можливостей під час використання технологій естетичного виховання учнів;

середній рівень – недостатній рівень знань індивідуальних властивостей школярів та їх можливостей під час використання технологій естетичного виховання учнів;

низький рівень – низький рівень знань індивідуальних властивостей школярів та їх можливостей під час використання технологій естетичного виховання учнів.

Рівні показників процесуального критерію:

а) *уміння виділити головну ідею технологій педагогічної діяльності:*

високий рівень – достатні вміння виділити головну ідею використаних технологій;

середній рівень – необхідні вміння виділити головну ідею використаних технологій;

низький рівень – недостатні вміння виділити головну ідею використаних технологій;

б) *уміння діагностувати рівень естетичної вихованості учнів:*

високий рівень – добрі уміння і навички діагностики рівня естетичної вихованості учнів;

середній рівень – поверхневі уміння і навички діагностики рівня естетичної вихованості учнів;

низький рівень – відсутність умінь і навичок діагностики рівня естетичної вихованості учнів;

в) *уміння використовувати технології естетичного виховання учнів:*

високий рівень – ефективність умінь використання технологій естетичного виховання учнів;

середній рівень – неефективні уміння використання технологій естетичного виховання учнів;

низький рівень – відсутність умінь використовувати технології естетичного виховання учнів;

г) *уміння застосовувати на практиці фахову літературу з проблеми використання технологій естетичного виховання учнів:*

високий рівень – ефективні уміння застосування фахової літератури при використанні технологій естетичного виховання учнів;

середній рівень – застосування фахової літератури при використанні технологій естетичного виховання учнів;

низький рівень – неефективне використання фахової літератури при використанні технологій естетичного виховання учнів;

д) *уміння враховувати індивідуальні особливості та можливості школярів при використанні технологій естетичного виховання учнів:*

високий рівень – постійне врахування індивідуальних властивостей та можливостей школярів при використанні технологій естетичного виховання учнів;

середній рівень – періодичне врахування індивідуальних властивостей та можливостей школярів при використанні технологій естетичного виховання учнів;

низький рівень – неврахування індивідуальних властивостей та можливостей школярів при використанні технологій естетичного виховання учнів [4, 110].

Виділення рівнів готовності педагогічних працівників до використання технологій естетичного виховання учнів сприяє здійсненню диференційованого підходу до підготовки вчителів, а також загальній оцінці ефективності їх діяльності. Визначення рівнів готовності допомогло зробити якісно-кількісну характеристику стану введених критеріїв і показників готовності [4, 110] вчителів до використання технологій естетичного виховання учнів, оскільки завдяки їм естетичне виховання людини триває протягом усього життя, усуваючи суперечності між рівнем естетичної культури людства та володінням цією культурою (естетичним досвідом) окремою особистістю у кожний конкретний період її життєдіяльності [1, 179].

Ми переконані, що в учнів, які навчаються в класах, де постійно і невимушено педагогічні працівники використовують технології естетичного виховання, сформується міцна психіка, поведінка, покращиться спілкування з іншими дітьми, з дорослими і зі світом у цілому, що виявиться в прекрасних властивостях їх особистості.

Література

1. Естетика: Навч. посіб. / М.П. Колесніков, О.В. Колеснікова, В.О. Лозовий та ін.; За ред В.О. Лозового. – К.: Юрінком Інтер, 2007. – 208 с.
2. Зайцева А.В. Критерії та рівні сформованості здатності майбутніх учителів музики до творчої самореалізації у процесі виконавської діяльності / Мистецька освіта: зміст, технології, менеджмент // Зб. наук. праць. – Випуск 3. – К., 2008. – С. 149-156.

3. Лещенко М.П. Мистецькі педагогічні технології як засіб підготовки вчителів до реалізації особистісно орієнтованої освітньої системи / Професійно-художня освіта України: Зб. наук. праць / Редкол.: І.А. Зязюн (голова), В.О. Радкевич, Р.Т. Шмигало (заступники голови) та ін. – К.–Ч.: видавництво "Черкаський ЦНТЕЛ", 2002. – С. 115-120.
4. Мирошніченко В.І. Підготовка вчителів до естетичного виховання школярів у сучасному інформаційному просторі: дис. ... канд. пед. наук: 13.00.04. / Володимир Іванович Мирошніченко. – К., 2001. – 193 с.
5. Орлов В.Ф. Технології мистецької педагогічної освіти / Професійно-художня освіта України: Зб. наук. праць / Редкол.: І.А. Зязюн (голова), В.О. Радкевич, Р.Т. Шмигало (заступники голови) та ін. – К.–Ч.: видавництво "Черкаський ЦНТЕЛ", 2002. – С. 121-126.
6. Отич О.М. Підготовка вчителя початкових класів до виховної роботи в школі (на матеріалі пісенного фольклору): дис. ... канд. пед. наук: 13.00.04. / Олена Миколаївна Отич. – К., 1997. – 194 с.
7. Фоломеева Н.А. Педагогічні технології естетичного виховання дітей віком 5-10 років засобами музичного мистецтва: дис. ... канд. пед. наук: 13.00.07 / Сумський держ. педагогічний ун-т ім. А.С. Макаренка. – Суми, 2001. – 243 арк.
8. Чабанова Т.Д. Эстетическое воспитание школьников в процессе изучения математики: дис. ...канд. пед. наук: 13.00.01 / Луганский гос. педагогический ин-т им. Т.Г. Шевченко. – Луганск, 1998. – 199 л.